

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ СКОПЈЕ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“

ЗБОРНИК

НА ТРУДОВИ ОД МЕЃУНАРОДНАТА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
**ЈАЗИЧНИ И КУЛТУРНИ ПРОНИКНУВАЊА
НИЗ ПРЕВЕДУВАЊЕТО И ТОЛКУВАЊЕТО**

СКОПЈЕ , 2015

Издавач: Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Уредник на издавачката дејност
на Филолошки факултет „Блаже Конески“:
д-р Славица Велева, декан

Главен и одговорен уредник:
д-р Татјана Панова-Игњатовиќ,

Редакциски одбор:
д-р Дореана Христова, Скопје
д-р Волфганг Моч, Манхајм
д-р Фроса Пејоска-Бушро, Париз
д-р Силвана Симоска, Скопје
д-р Лидија Аризанковска, Скопје,
д-р Мирјана Алексоска-Чкатроска, Скопје
д-р Светлана Куртеш, Портсмут
д-р Данило Капасо, Бања Лука
д-р Елпида Лупаки, Солун
д-р Милена Саздовска-Пигуловска, Скопје (секретар)

Лектура на текстовите на македонски јазик: д-р Лидија Аризанковска

Лектура на текстовите на германски јазик: д-р Силвана Симоска

Лектура на текстовите на англиски јазик: д-р Светлана Куртеш,
д-р Емилија Саржоска-Георгиевска и д-р Татјана Панова-Игњатовиќ

Лектура на текстовите на француски јазик:
д-р Мирјана Алексоска-Чкатроска

Компјутерска обработка и печат:
БороГрафика

Тираж: 300 примероци

АВДИЌ Емина

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје
emina.avdic@ukim.edu.mk

ПРЕВЕДУВАЊЕ ПРАВНА ТЕРМИНОЛОГИЈА ОД ГЕРМАНСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ВРЗ ПРИМЕРОТ НА РОМАНОТ *ЧИТАЧОТ* ОД БЕРНХАРД ШЛИНК

Но сепак ми се чини дека да се преведува од еден јазик на друг [...] тоа е исто како да ги гледаш фламанските килими од кај опачината, зашто иако се гледаат фигурите, тие се нејасни и се полни со конци што ги расипуваат, ниту се гледаат толку чисто и убаво како од лицето [...].

Мигуел де Сервантес: Дон Кихот, 62 глава.
(цит. во Сибиновиќ 1990:19)

Апстракт: Предмет на анализа се македонските преводни еквиваленти на германската општа правна терминологија, посебна правна терминологија од областа на казненото право и културноспецифичната правна лексика во романот *Читачот*. Од анализата на правните термини преведени на македонски јазик, најчесто произлегуваат следниве три вида несоодветни преводи: буквален, неправилен и неадекватен превод.

Клучни зборови: општа правна терминологија, казненоправна терминологија, културноспецифична правна терминологија, преводен еквивалент.

0. Вовед

Преведувањето на правна терминологија и наоѓањето на соодветни преводни еквиваленти во македонскиот јазик за германскојазични стручни изрази претставуваат своевиден транслациски предизвик. Според Визман (цит. во Грунтар-Јермол, 2013: 177) преведувањето правни текстови се смета за „еден од најтешките видови на преведување и во секој случај претставува голем предизвик за преведувачот“. Понатаму, Визман смета дека за преведување на овој вид текстови не се доволни само познавања на правната терминологијата во изворниот и во целниот јазик, туку и на

правните системи во кои се користи таа терминологија. Германскојазичниот роман *DER VORLESER* од Бернхард Шлинк (1995) и неговиот македонски превод *ЧИТАЧОТ* од Ксенија Чочкова (2004) содржат правна терминологија што може да се анализира од транслациски аспект.

Цел на ова истражување е да се утврди адекватноста на македонските преводни еквиваленти за германската правна терминологија во романот *ЧИТАЧОТ*. Појдовен јазик при контрастирањето е германскиот. Корпусот се состои од германскиот оригинал на романот и од неговиот македонски превод. Во овој труд, потврдите за германските правни термини и за нивните македонски преводни еквиваленти се условно поделени во три тематски групи: општа правна терминологија, посебна правна терминологија од областа на казненото право и германска културноспецифична правна терминологија. Предложените преводни решенија¹, главно, потекнуваат од терминологијата што се користи во Кривичниот законик, *Службен весник на РМ*“ 37/1996 од 29.7.1996, и во Законот за кривичната постапка, *Службен весник на РМ*“ 150/2010 од 18.10.2010, со извесни дополнувања од авторката на овој труд.

1. Преведување книжевно и некнижевно дело

Во теоријата и во практиката на писменото преведување се прави разлика меѓу преведувањето книжевни текстови и текстови чија цел се давање стручни и научни информации. За првата група вообичаено се користи називот *книжевно ѝреведување*, а за втората група *сѝручно и научно ѝреведување* (Сибиновиќ, 1990: 58).

Се смета дека при преведувањето книжевни дела, т.е. проза, поезија и драма, се поставуваат инакви барања до преведувачот отколку при преведувањето некнижевни дела. Со цел соодветно да го преведе книжевното дело, кое се одликува со богатство на стилски изразни средства, сликовитост и експресивност, не е доволно преведувачот да има само солидни познавања на изворниот и на целниот јазик, туку тој треба да има и поетски талент. Тежината на преведувањето на научни и стручни дела, пак, произлегува од околноста што преведувачот треба да има интелектуални способности за да навлезе во разновидните гранки на човековата стручна и научна дејност и во стручните детали (сп. Сибиновиќ 1990:63). Компетентниот преведувач треба адекватно да ги преведе стручните изрази и да го формулира текстот во содржински и стилски соодветна целина во духот на целниот јазик. Оваа задача се усложнува кога

¹ Овде не се зема предвид терминологијата што вообичаено се користи во судската практика, на пример, *Злавен ѝрејрес, расѝий на обвинеѝиоѝ* и сл.

не може да се постави јасна граница меѓу книжевниот и стручниот текст, на пример, кога во книжевниот текст постојат делови во кои се опишуваат факти, се наведуваат информации, се користи стручен јазик и се мешаат повеќе функционални стилови.

Пример за таков текст е романот *Читачот* од Бернхард Шлинк, во кој се раскажува за голема љубов и страст, но и за моралната и историската одговорност за холокаустот во повоената Сојузна Република Германија. Романот, меѓу другото, се одликува со мешање на повеќе стилови. Во него се среќаваат уметничнолитературниот, административниот и научниот функционален стил. Во првиот дел од романот, кога раскажувачкото „јас“ ја опишува еротската врска помеѓу гимназијалецот Михаел и двојно постарата кондуктерката Хана, превладува уметничколитературниот стил. Административниот и научниот стил раскажувачот го вметнува во вториот и во третиот дел од романот, каде што го прикажува судењето на учесниците во холокаустот за време на Втората светска војна и отвора етички прашања поврзани со расветлувањето на нацистичкото минато во 60-тите години од 20 век во Сојузна Република Германија.

Македонскиот превод на романот излезе во 2004 година во издавачката куќа Или-или. Преведувачката Ксенија Чочкова се соочила со мошне одговорната задача да ѝ ја доближи на македонската читателска публика германската дискусија за справувањето со нацистичкото минато и атмосферата во судница во која им се суди на жени-есесовки, чуварки и надзорнички во помали логори во близина на Аушвиц. Преведувачкиот предизвик се состои во изнаоѓање соодветни преводни решенија за експресивните и стилски обоените јазични изрази од една страна, и на соодветни еквиваленти за правната терминологијата што ја користи раскажувачкото „јас“ во вториот дел од романот од друга страна. Честата употреба на правна терминологија веројатно се должи на околноста што авторот на романот, Бернхард Шлинк, е правник по занимање, па затоа при описот на судењето, освен општата правна терминологија, често користи стручни изрази од областа на казненото материјално и процесно право.

2. Адекватноста на македонскиот превод на германската правна терминологија во романот *Читачот*

2.1. Општа правна терминологија

Општата правна терминологија опфаќа термини како *der Paragraph* (член во закон), *der Jurist* (правник), *der Rechtsanwalt* (адвокат), *das erste Staatsexamen* (дипломски испит), *das zweite Staatsexamen* (правосуден испит) и др.

Преводниот еквивалент на *der Paragraph* во македонскиот јазик гласи *член (во закон)*. Преводот со *параграф* во следниве два примери не е неправилен, но не ја буди истата асоцијација кај македонскиот читателот затоа што тој термин во македонското право не се користи со примарно значење „дел од текст на закон што има своја нумерација“.

Genügt es nicht, dass der Paragraph ² [...] im Strafgesetzbuch stand [...]? (SB DV 86)	Зарем не беше доволно тоа што параграфот [...] стоеше во книгата за казнено право [...]? (ШБ Ч 76)
[...] dadurch habe sie den Tatbestand des Paragraphen soundsoviel erfüllt [...]. (SB DV 101)	[...] при што се исполнети условите од параграфот тој и тој [...]. (ШБ Ч 89)

Германската лексема *die Justiz* значи „правосудство“, т.е. „дејност, работа на судовите и на судските органи во една држава“ и има пошироко семантичко поле од преводот *судсџивовио*. Лексемата *die Verwaltung* значи „јавна управа/администрација“ и има пошироко значење од понудениот превод. Од таа причина, точниот превод во следниов пример треба да гласи: *во правосудсџивовио* и *во јавната администрација*, а не *јавна администрација*, кој кај македонскиот читател не буди асоцијации поврзани со органите на управната власт.

[...] einige hatten Karrieren in Justiz und Verwaltung gemacht [...]. (SB DV 88)	[...] некои изградија и кариера во судството и правната администрација [...]. (ШБ Ч 77)
---	--

Лексемата *juristisch* („правно, правнички“) е придавка изведена од именката *Jura* („право“), па затоа во следниов пример преводот на македонски јазик не може да гласи „адвокатски професии“ туку треба да гласи *јравнички занимања*.

Das ließ nicht mehr viele juristische Berufe übrig [...]. (SB DV171)	Не ми преостанаа повеќе адвокатски професии [...]. (ШБ Ч 147)
---	--

Сличен на претходниот е следниов пример со лексемата *der Jurist*, која наместо со *јравник* неправилно е преведена со *адвокаџи*.

Er war gerne Jurist und Richter [...]. (SB DV 154)	Со задоволство бил адвокат и судија [...]. (ШБ Ч 133)
---	--

² Истакнувањето на анализираните изрази во оригиналот и во преводот со масни букви потекнува од Е. А.

Апсолвентите на правен факултет полагаат *дипломски исџии* (*erstes Staatsexamen*), кој разговорно често се нарекува *das Examen* (испит). Оваа практика не се разликува од студиите на правните факултети кај нас, па затоа во следниов пример точниот превод треба да гласи: *кога ќе го полагам дипломскиоџ исџии*.

[...] warum ich Jura studiere und wann ich Examen machen wolle. (SB DV 154)	[...] зошто студирам право, кога ќе ги полагам испитите . (ШБ Ч 133)
--	---

Како во Германија, така и во Македонија, дипломираните правници што се стекнале со работно искуство и сакаат да се занимаваат со определени правнички занимања, треба да полагаат *џравосуден исџии* (*zweites juristisches Staatsexamen/zweites Examen*). Во следниов пример *вџориоџ дел од државниоџ исџии* е несоодветно преведен и треба да гласи *џисмениоџ дел од џравосудниоџ исџии*.

Als ich mein zweites Examen schrieb [...]. (SB DV 167)	Кога го пишував вториот дел од државниот испит [...]. (ШБ Ч 143)
---	---

Во долунаведениот пример, лексемата *der Referendar*, која означува лице што се подготвува да го полага правосудниот испит, нема соодветен преводен еквивалент во македонскиот јазик. При нулова еквивалентност, преведувачот треба да одбере соодветна стратегија, во овој случај парафразирање, па преводното решение би можело да гласи *кога го џодгоџувам џравосудниоџ исџии*. Слично е со лексемата *das Referendariat*, која во конкретниов контекст може да се парафразира со: *Кога џи завршив сџудџиџе и џочнав да го џодгоџувам џравосудниоџ исџии*.

Ich habe als Referendar geheiratet. (SB DV 164)	Се оженив кога го подготвував државниот испит . (ШБ Ч 141)
Als ich das Studium beendet und das Referendariat begonnen hatte [...]. (SB DV 160)	Кога завршив со студирањето и почнав со подготвувањето на државниот испит [...]. (ШБ Ч 138)

Анализата на македонските преводни еквиваленти за германската терминологија од областа на општото право покажува дека тие, главно, не им соодветствуваат на термините што обично се користат во македонското право. Некои термини се буквално преведени, а некои претставуваат несоодветни преводни еквиваленти. Во вториот случај станува збор за превод кој е точен од значенски и јазичен аспект, но не е во духот на целиот

јазик. Тоа значи дека читателот може да го разбере текстот, но веројатно претпоставува дека македонски правник никогаш нема да се изрази така.

2.2. Посебна терминологија од областа на казненото право

Во анализираната терминологија од областа на казненото право спаѓаат следниве термини: *das Strafgesetzbuch* („кривичен законик“), *der Vorsitzende Richter* („претседател на советот“), *der Schöffe* („судија-поротник“), *das Schwurgericht* („судски совет во кривична постапка“), *der Staatsanwalt* („јавен обвинител“), *die Vernehmung von Zeugen* („испитување сведоци“), *der Sachverständige* („вешто лице/вештак“), *die Anklage* („обвинителен акт“), *die Beweisaufnahme* („изведување докази“) и др.

Двата кримијални закони во казненото право се *das Strafgesetzbuch* („кривичен законик“) како материјално право и *die Strafprozessordnung* („закон за кривичната постапка“) како процесно право. Компетентниот преведувач знае дека во овој сегмент постојат само минимални разлики меѓу германскиот и македонскиот правен систем, па затоа преведувањето на казненоправната терминологија не претставува поголема тешкотија. За стручните термини од оваа област, начелно, постојат преводни еквиваленти во македонскиот јазик.

Германската сложена именка *das Strafgesetzbuch* („кривичен законик“) се состои од следниве конституенти: *die Strafe* („казна“) + *das Gesetzbuch* („закон + книга“). Во следниот пример, буквалниот превод *книџа за казнено право*, кој веројатно потекнува од поделбата на *Strafgesetz* („кривичен закон“) + *Buch* („книга“), е вистина разбирлив за македонскиот читател, но во правото се користи терминот *Кривичен законик*.

Genügt es nicht, dass der Paragraph [...] im Strafgesetzbuch stand [...]? (SB DV 86)	Зарем не беше доволно тоа што параграфот [...] стоеше во книгата за казнено право [...]? (ШБ Ч 76)
---	---

Во следниов пример, преводот на лексемата *das Strafverfahren* треба да гласи *кривична постапка* и во никој случај не може да се преведе со надредениот поим *казнено право*. Таа околност произлегува и од контекстот, кој се однесува на едно конкретно судско рочиште од главната расправа, а не на целото германско казнено право.

Es gehört sich in deutschen Strafverfahren nicht, daß Angeklagte Richtern Fragen stellen. (SB DV 107)	Во германското казнено право не постои овластување според кое обвинетиот може да му поставува прашања на судијата. (ШБ Ч 94)
--	---

Befangenheitsantrag е сложена именка, чиј основен член е именката *der Antrag* („барање“), а прв член е именката *die Befangenheit* („пристрасност“), која е изведена од партиципот на перфектот *befangen* („пристрасен“), а не од партиципот на перфектот *gefangen* („затворен, заробен, уловен“). Оваа околност преведувачката го превидела во следниов пример:

Die ersten drei Verhandlungstage waren mit Befangenheitsanträgen der Verteidiger vergangen. (SB DV 90)	Првите три дена од расправата поминаа со молба на бранителите за укинување на притворот . (ШБ Ч 80)
---	---

Од контекстот таа веројатно погрешно заклучила дека адвокатите во првите денови од главната расправа поднесувале молби за укинување на притворот, а всушност станува збор за *барање за изземање на судија ѿораѓа ѿпристрасноси*.

Недоволното познавање на терминологијата што се користи во кривичната постапка и нејзиното буквално преведување е причина за неадекватниот превод на *die Vernehmung zur Person* („земање лични податоци од обвинетиот“). Се работи за едно од првите дејства што ги врши судијата на првото рочиште во судницата, кога го прашува обвинетиот за неговите лични податоци, на пример, името и презимето, дата на раѓање, живеалиште, занимање и сл. Станува збор за *земање лични ѿодаѿоци од обвинетиот*, а не за *лично сослушување на обвинетиот* како што сугерира преведувачката.

Wir waren die vierte Gruppe, die mit der Vernehmung der Angeklagten zur Person den eigentlichen Beginn der Verhandlung erleben würde. (SB DV 90)	Ние бевме четвртата група која со личното сослушување на обвинетите го доживеа всушност самиот почеток на судскиот процес. (ШБ Ч 80)
Schon bei ihrer Vernehmung zur Person hatte sie auf das Gericht keinen guten Eindruck gemacht. (SB DV 104)	Уште при личното сослушување не остави добар впечаток во судот. (ШБ Ч 93)

За разлика од англосаксонското право, германското право не ја познава инстанцата *ѿороѿа*, која, често можеме да ја видиме во судниците прикажани во американски играни филмови и телевизиски серии. Како во македонската така и во германската кривична постапка, во судот одлучува повеќеќлен судски совет, кој се состои од (професионални) судии и од судии-поротници (лаици, непрофесионални судии). Од таа причина, во следниов пример точниот превод на *das Schwurgericht* на македонски јазик треба да гласи *судски совет*.

Der Saal, in dem das Schwurgericht tagte [...]. (SB DV 90)	Во салата, во која заседаваше поротата [...]. (ШБ Ч 80)
---	--

Проблемот со преведувањето на лексемата *das Schwurgericht/ Gericht* (,судски совет‘) се повторува и во следниве два примери, а се наметнува уште еден интересен преведувачки проблем поради погрешното пренесување на персонификација. Во првиот пример, преводот треба да гласи: *Членовите на судскиот совет, тројца судии во црни одори и шест судии-поротници, седеа на чело на салата/судницата*. Тука преведувачката требало да има на ум дека во никој случај целиот суд не може да седи на челото на судницата и дека во конкретниот контекст лексемата *das Gericht* (,суд‘) се користи како скратен назив за *das Schwurgericht* (,судски совет‘). Во вториот пример, преводот треба да гласи *судскиот совет заминува на две недели во Израел*.

Das Gericht , drei Richter in schwarzen Roben und sechs Schöffen , saß an der Stirn des Saals [...]. (SB DV 91)	Судот , тројца судии во црни тоги и шест поротници , седеа на чело на судницата [...]. (ШБ Ч 80)
Im Juli flog das Gericht für zwei Wochen nach Israel. (SB DV 140)	Во јуни судството заминува на две недели во Израел. (ШБ Ч 122)

Во врска со следниот пример треба да се знае околноста дека во кривичната постапка со судскиот совет претседава претседателот на советот (*Vorsitzender Richter*). *Претседател на советот* е попрецизен превод од сугерираниот *судијата кој претседаваше*, кој асоцира на еднократност, а не на функцијата што ја има претседателот на судскиот совет во текот на целата судска постапка.

Der Vorsitzende wirkte wieder irritiert [...]. (SB DV 93)	Судијата кој претседаваше повторно изгледаше иритирано [...]. (ШБ Ч 83)
--	--

Во кривичната постапка, интересите на државата и на општеството ги застапува јавниот обвинител, кој се јавува во својство на тужител. Во првиот од следниве два примера, преводот на германската лексема *Staatsanwälte* со *државните обвинители* можеби е разбирлив, но не соодветствува со вообичаениот термин во македонската правна терминологија и треба да гласи *јавните обвинители*. И во вториот пример, преводот на лексемата *Staatsanwälte* со *агвокатите* е погрешен.

Vor dem Fenster saßen die Staatsanwälte [...]. (SB DV 91)	Пред прозорците седеа државните обвинители [...]. (ШБ Ч 80)
[...] Richter und Staatsanwälte verbanden das justizielle mit dem touristischen Ereignis. (SB DV 140)	[...] судиите и адвокатите ги поврзаа своите правни обврски со туристичките доживувања [...]. (ШБ Ч 122)

Типична терминологија од областа на кривичната постапка, *das Hauptverfahren* (*главна расправа*), *die Anklage* (*обвинителен акт*) и *die Einwendung* (*уприговор*) наоѓаме во следниов пример, во кој преводните решенија треба да се усогласат со соодветните стручни изрази што се користат во македонските закони.

[...] vor Eröffnung des Hauptverfahrens habe sie die Anklage lang genug studieren und ihre Einwendungen erheben können [...]. (SB DV 104)	[...] пред започнувањето на главното судење имала доволно време да го простудира обвинението и да ги искаже своите забелешки [...]. (ШБ Ч 92)
--	--

Во кривичната постапка вообичаено се користат и следниве изрази: *der Sachverständige* („вешто лице/вештак“), *Zeugen vernehmen* („испитување сведоци“) и *die Beweisaufnahme* („изведување докази“), кои се механички пренесени во следниве три примери, без да се навлезе во нивното значење во соодветниот казненоправен контекст:

Deswegen hatte sie, um der Konfrontation mit dem Sachverständigen zu entgehen, zugegeben, den Bericht geschrieben zu haben. (SB DV 127)	Затоа призна дека го пишувала извештајот, само за да не дојде во конфронтација со стручното лице за ракописи . (ШБ Ч 110)
Als in der Verhandlung eine Reise nach Israel besprochen wurde, wo eine Zeugin vernommen werden sollte [...]. (SB DV 98)	Кога при една расправа стана збор за едно патување во Израел, каде што требаше да биде испрашана една жена од сведоците [...]. (ШБ Ч 86)
[...] was an der Anklage stimme und nicht stimme, werde die Beweisaufnahme zeigen. (SB DV 104)	[...] што е точно или неточно во обвинението ќе покажат сведочењата . (ШБ Ч 92).

Анализата на македонските преводни еквиваленти на германската казненоправна терминологија покажува дека тие, главно, не соодветствуваат со термините што вообичаено се користат во македонското казнено право. Буквалните, неадекватните и неправилните преводни еквиваленти, веројатно, потекнуваат од недоволното познавање на казненоправната терминологија во обата јазика.

2.2. Германска културноспецифична правна терминологија

Еден од основните проблеми при пренесувањето на информации од изворот во целниот јазик е постигнувањето на значенска преводна еквивалентност. Според Арсова-Николиќ (1998: 138), таа околност е „поврзана со премостувањето на разликите во јазичните системи и разликите помеѓу културите кои преку нив се изразуваат“. Познато е дека културните специфики се изразуваат во јазикот, односно „во лексичниот фонд што е карактеристичен за културата чиј е носител, а таков фонд не постои во јазикот на другата култура“ (Арсова-Николиќ 1998: 144). Во такви случаи, чест извор на проблем при преведувањето е нуловата еквивалентност, т.е. случајот кога за некоја лексема нема преводен еквивалент во целниот јазик. Станува збор за реалии или елементи на културноспецифична лексика, кои се јавуваат како резултат на одредени историски услови, на пример, *Aufarbeitung und Aufklärung, der Sachsenspiegel*, или како резултат на особености на општествено-политичкиот живот, на пример, *das Landratsamt*.

Aufarbeitung und Aufklärung се специфични термини, кои се користат за колективно и индивидуално справување со нацистичкото минатото во западногерманското општество и лустрација, па затоа преводот *расчистување и разјаснување* недоволно го доловува овој процес, кој започнал во 60-тите години, во прв ред, на иницијатива на помладата генерација, која барала одговори од возрасните што учествувале во Втората светска војна. Имајќи го предвид поширокиот историски и општествен контекст, едно можно решение гласи: *во една ѝосџайка на соочување со минаџоџо и на лустрација ние џи осудивме на срам*. Меѓутоа, терминот лустрација е културноспецифичен елемент од поранешните социјалистички држави и означува проверка дали некое лице соработувало со социјалистичките безбедносни и тајни служби. Затоа се предлага израз во кој на македонскиот читател му се објаснува историскиот контекст: *во една ѝосџайка на соочување и справување со нацистичкоџо минаџо ние џи осудивме на срам*.

[...] und wir verurteilten sie in einem Verfahren der Aufarbeitung und Aufklärung zu Scham. (SB DV 87)	[...] ние при една постапка на расчистување и разјаснување ја прогласивме за срамна. (ШБ Ч 77)
---	---

Sachsenspiegel е најстарата и најзначајната германска правна книга од средниот век, па затоа во следниов пример преводот *саксонско ѝправо* е погрешен, а правилниот гласи *Саксонско оѓледало*. Со оглед на тоа што овој поим не им е познат на македонските читатели што не се упатени во историјата на германското право, препорачливо е да се даде

објаснување. Фуснотата нуди можност за прецизно објаснување, но таа го нарушува текот на читањето. Се чини дека подобро решение е употребата на карактеризација интегрирана во текстот: *Еднаш имаше нешто грубо, нешто што не беше трговско право, стипендија на стипендијел и соизвршијел, ништо беше најстаријата и најзначајна средновековна германска правна книга Саксонско огледало [...].*

Ich hatte mich aus schlichter Neugier zum Seminar gemeldet. Es war einmal etwas anderes, nicht Kaufrecht und nicht Täterschaft und Teilnahme, nicht Sachsenspiegel [...]. (SB DV 89)	Јас се пријавив на семинарот од чиста љубопитност. Конечно, имаше нешто поинакво што не беше трговско право, обвинителство и соучество, саксонско право [...].(ШБ Ч 78)
---	--

Лексемата *das Land* во германскиот јазик има многу значења. Грчева/Рау (2006: 758) ги наведуваат следниве еквиваленти: ‚копно, почва, селски предел; земја, држава, покраина‘. Поради многузачноста на оваа лексема и на сложените именки во кои таа се јавува како член, нејзиното значење најчесто треба да се конкретизира во контекстот, на пример, *der Landtag* (‚покраински парламент‘), *das Bundesland* (‚сојузна покраина‘), *das Landesgericht* (‚апелационен/второстепен/покраински суд‘) и др. Описниот превод на германската државна институција *das Landratsamt*, кој произлегува од територијалната поделба на германскиот покраини, гласи *окружна управа* или *управа на здружени општини*.

[...] ich hatte als Referendar auf dem Landratsamt gearbeitet [...]. (SB DV 171)	[...] додека го подготвував државниот испит работев во службата на покраинското собрание [...].(ШБ Ч 147)
---	--

Анализата на македонските преводни еквиваленти за германската културноспецифична лексика од областа на правото покажува дека тие, главно, се преведени неправилно. Можна причина за тоа е непознавањето на германското право и на германскиот историски и општествено-политички контекст, во кој се јавуваат културноспецифичните лексеми.

3. Заклучок

Македонскиот превод на романот *Читачот* од Бернхард Шлинк претставува голем придонес за рецепцијата на современата германска книжевност во македонски културен контекст. Читајќи го преводот, македонскиот читател во голема мера може да го следи јасниот и прецизниот раскажувачки стил на авторот. Меѓутоа, кога станува збор за адекватноста на преводот на

правните термини, тој е лишен од дел од читателското задоволство. Тој заклучок следува од анализата на адекватноста на преведените правни термини, од која произлегоа следниве три вида несоодветно преведување.

1. Во првиот вид спаѓаат буквални преводи, на пример, *das Strafgesetzbuch* („Кривичен законик“) е буквално преведен со *книџа за казненој право*, *der Paragraph* („член“) е преведен со *параграф*, *das Schwurgericht* („судски совет“) е преведен со *јуројта*, *die Anklage* („обвинителен акт“) со *обвинение* и сл.
2. Вториот вид несоодветни преводни решенија го сочинуваат неправилни преводи, на пример, *die Beweisaufnahme* („изведување докази“) е несоодветно преведено со *свечочење*, *der Sachverständige* („вешто лице/вештак“) е преведено со *сџиручно лице за ракојиси*, *der Staatsanwalt* („јавен обвинител“) е преведено со *адвокајти*, *der Befangenheitsantrag* („барање за изземање на судија“) е погрешно преведено со *молба за ослободување од јријвор* и сл.
3. Третиот вид се состои од неадекватни преводи, односно преводи што се точни од значенски и јазичен аспект, но не се во духот на целниот јазик. Примери за такви преводи се: *Zeugen vernehmen* треба да се преведе со *исјијува сведок*, а не со *исјрашува сведок*; преводниот еквивалент на *die Anklage* е *обвинијелен акји*, а не *обвинение*; *der Staatsanwalt* не се преведува со *државен обвинијел* туку со *јавен обвинијел* и сл.

Врз основа на анализираните примери може да се изведе општ заклучок за задачата на стручниот преведувач. Имено, преведувачот на стручни и научни текстови има мошне одговорна задача, во која познавањето на предметот што го преведува и неговата интелектуалната способност за разбирање на стручните детали играат важна улога. Тој треба да го формулира текстот содржински јасно и јазично адекватно, во духот на целниот јазик и да најде соодветни стручни изрази во целниот јазик. Со други зборови, преведувачот треба да се раководи според следнава мисла на Марк Твен: „Речиси точниот збор е како светулка, а точниот збор е како молња“.

Извори:

1. SB DV – Шлинк (1995): Schlink, Bernhard: *Der Vorleser*. Zürich: Diogenes.
2. ШБ Ч – Шлинк (2004): Шлинк, Бернхард. *Чујачоји*. Од германски: Ксенија Чочкова. Скопје: Или-или.

Литература:

- АРСОВА-НИКОЛИЌ (1998): Арсова-Николиќ, Лидија: *Теорија и практика на преведувањето*. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“.
- ГРЧЕВА/РАУ (2006): Grčeva, Ranka / Rau, Peter *Голем македонско-германски, германско-македонски речник. Großes Makedonisch-Deutsches, Deutsch-Makedonisches Wörterbuch*. Скопје/Скопје: Магор/Магор.
- СИБИНОВИЌ (1990): Сибиновиќ, Миодраг: *Нови оригинал. Увод у перевођење*. Београд: Научна књига.
- ГРУНТАР-ЈЕРМОЛ (2013): Gruntar-Jermol, Ada: „Übersetzen juristischer Texte: Wege, Abwege und einige Lösungsmöglichkeiten“. In: Kučić, Vlasta (Hrsg.): *Translation in Theorie in Praxis*. Frankfurt am Main: Peter Lang, S. 175-186.

AVDIĆ Emina

DAS ÜBERSETZEN VON RECHTSTERMINOLOGIE AUS DEM DEUTSCHEN
INS MAZEDONISCHE AM BEISPIEL VON *DER VORLESER* VON BERNHARD
SCHLINK

Zusammenfassung: Im vorliegenden Beitrag werden Probleme erörtert, auf welche man beim Übersetzen von Rechtsterminologie stoßen kann. Gegenstand der Untersuchung ist die Adäquatheit der mazedonischen Übersetzung der rechtlichen Fachausdrücke, die im deutschen Original des Romans *Der Vorleser* vorkommen. Die Termini werden zu diesem Zweck in drei thematische Gruppen aufgeteilt: allgemeine Rechtsterminologie, spezifische Terminologie aus dem Bereich des Strafrechts und kulturspezifische Rechtsterminologie im Deutschen. Die Analyse zeigt, dass die Rechtsterminologie teilweise wörtlich, falsch oder unangemessen ins Mazedonische übersetzt wurde. Es wird belegt, dass das Übersetzen von Rechtsterminologie eine besondere translatorische Herausforderung darstellt und solide Kenntnisse der Rechtssysteme der Ausgangssprache und -kultur und der Zielsprache und -kultur voraussetzt.

Schlüsselwörter: allgemeine Rechtsterminologie, strafrechtliche Terminologie, kulturspezifische Lexik, Übersetzungsäquivalent.